

RAY BRADBURY

A TOYNBEE-ÁTALAKÍTÓ

A TOYNBEE-ÁTALAKÍTÓ

– Remek! Csodás! Háromszoros hurrá nekem!

Roger Shumway bevágta magát az ülésbe, bekapcsolta a biztonsági övet, beindította a rotort, és felröppentette Szitakötő Szuper-6 helikopterét a nyári égboltra, hadd sodorja a szél délnek, La Jolla felé.

– Érhetne ennél nagyobb szerencse?

Ugyanis egy hihetetlen találkozóra tartott.

Az időutazó száz év hallgatás után beleegyezett, hogy interjút ad. A mai napon lett pontosan százharminc éves. És ma délután, itteni, azaz nyugati parti idő szerint pontban négykor érkezik el egyetlen időutazásának évfordulója.

Száz éve Craig Bennett Stiles integetett, beszállt a *Roppant Órába*, ahogy ő elnevezte a járművet, és eltűnt a jelenből. Azóta is ő az egyetlen ember a történelemben, akinek sikerült az időutazás. És ennyi év elteltével Shumway az egyetlen riporter, akit meghív magához egy délutáni teára. És még mire? Talán egy második és végső időutazás bejelentésére. Maga az utazó célzott ilyesmire.

– Öregúr – mondta magában Shumway –, Mr. Craig Bennett Stiles, jövök! – Az izgalom láza a Szitakötőre is átragadt, és meglovagolt egy partnak tartó széláramot.

Az öregember az Időkolostor tetején várt rá, amely a sárkányrepülők szirtjének peremén állt La Jollában. A levegőben karmazsin-, kék- és citromsínű sárkányok rajzottak, melyekről fiatal emberek kiabáltak le, a szirt széléről pedig fiatal nők kiabáltak nekik vissza.

Stiles, százharminc éve ellenére, nem volt öreg. A helikopterre felpislogó arca ugyanolyan derűs arc volt, mint a széllébélelt sárkányozó Apollóké, akik most elkanyarodtak az ereszkedő helikopter elől.

Shumway egy hosszú pillanatig lebegtette a járművet, hogy kiélvezze a késlekedés örömét.

Az az arc alatta szerkezeteket álmódott meg, hihetetlen szerelmeket élt át, másodpercek, órák, napok misztériumait vázolta fel, majd fejest ugrott, hogy az évszázadok sodra ellen ússzon. Napégette arc, mely saját születésnapját ünnepli.

Mert száz évvel ezelőtt Craig Bennett Stiles, aki éppen visszatért az időfolyam mélyéből, a Telstaron keresztül egyetlen éjszakán nézők milliárdjaihoz szólt a világon, és megmondta a jövőjüket.

– Sikerült! Megcsináltuk! A jövő a miénk. Újjáépítettük a városokat, felvirágoztattuk a falvakat, megtisztítottuk a tavakat és folyókat, átszűrtük a levegőt, megmentettük a delfineket, szaporítottuk a bálnákat, abba hagytuk a háborúkat, naperőmű-állomásokat küldtünk az űrbe, hogy megvilágítsák a világot, gyarmatosítottuk a Holdat, betelepítettük a Marsot, majd az Alfa Kentaurit vettük célba. Megtaláltuk a rák gyógymódját, győzedelmeskedtünk a halál felett.

Megcsináltuk... hála neked, Uram, megcsináltuk! Ó, jövő fényes, szépséges tornyai, emelkedjetek!

Megosztotta velük a képeket és mintákat, amelyeket hozott; szalagokat és vinyllemezeket, film- és hangfelvételeket mutatott a csodálatos körutazásról. A világ pedig esztétét vesztette az örömtől, és nekiveselkedett, hogy elérje ezt a jövőt, felhúzza a megígért városokat, megmentsen mindent, és megossza a föld és víz állataival.

A szél az öreg üdvözlőkiáltását sodorta felfelé. Shumway visszakiáltott, és engedte, hogy a Szitakötő saját nyári hevében lebegjen le.

A százharminc éves Craig Bennett Stiles szaporán szedve lábait odament, és döbbenetes módon még ő segített kiszállni a fiatal riporternek a járműből, mert Shumwayt elkábította, elgyengítette a találkozás.

– El sem hiszem, hogy itt vagyok – mormolta.

– Pedig itt van, és nem siette el – nevetett az időutazó. – Most már bármelyik nap elporladhatok, aztán elfúj a szél. No de, vár az ebéd. Jöjjön!

Stiles díszlépésben masírozott előre, és a rotor forgó árnyékában villódzó híradófelvételnek tűnt, amely egy olyan jövőről szól, ami valahogy már elmúlt.

Shumway követte, akár a kiskutya egy nagy hadsereget.

– Mit szeretne tudni? – kérdezte az öreg, ahogy szaporán átvágtak a tetőn.

– Először is – lihegett Shumway –, hogy miért töri meg a csendet száz év múltán? Másodszor, hogy miért engem választott? Harmadszor pedig, hogy mi az a nagy bejelentés, amit ma délután négykor tesz? Abban az órában, amelyben fiatal énje várhatóan megérkezik a múltból, amikor is egy kurta pillanatra egyszerre két alakban lesz jelen, együtt ünnepelhetjük az embert, aki volt, és az embert, akivé lett.

Az öregember felnevetett.

– Magának aztán jól forog a nyelve!

– Elnézést – pirult el Shumway. – Ezt éjjel írtam. Mindenesetre a kérdéseket elmondtam.

– És meg is kapja a válaszokat – veregette meg a könyökét finoman az öreg. – Mindent a maga idején.

– Nézze el az izgatottságomat, de hát maga egy kész rejtély. Híres volt, sőt világhírű. Előreutazott az időben, látta a jövőt, aztán visszajött és elmondta nekünk, majd elzárkózott a világtól. Persze pár hétig távírógépszalagok özönében híre ment világszerte, szerepelt a tévében, írt egy könyvet, megajándékozott bennünket egy csodás kétórás tévéfilmmel, aztán bezárkózott ide. Igaz, hogy az időgép ki van állítva odalenn, és minden délben tömegek jöhetnek be, hogy megérintsék, de maga lemondott a hírnévről...

– Nem így van – vezette végig a tetőn az öreg. Lent a parkban újabb helikopterek landoltak, melyek tévéstábokat hoztak a világ minden részéről, hogy megörökítsék a csodát az égben: amikor a múltból előbukkan az időgép, felragyog, majd ellátogat más városokba, mielőtt ismét eltűnik a múltban. – Nagyon elfoglalt voltam, építésként segítettem megépíteni azt a jövőt,

amit a saját szememmel láttam, amikor fiatalemberként megérkeztem a csodálatos holnapba!

Egy pillanatig ott álltak, és nézték a lenti készülődést. Végenincs asztalokat terítettek meg étellel-itallal. Hamarosan méltóságok érkeznek a világ minden országából, hogy – talán utoljára – köszönetet mondjanak ennek a híres, szinte mitikus utazónak.

– Jöjjön – nógatta az öreg. – Szeretne beülni az időgépbe? Tudja, még soha senki más nem ült benne. Szeretne az első lenni?

Erre felelnie sem kellett. Az öregember látta a fiatalember fényes, nedvesen csillogó szemét.

– Ugyan, ne csinálja ezt.

Üveglift vitte le őket és tette ki egy fehér alagsorban, melynek közepén ott állt...

A hihetetlen gépezet.

– Tessék – érintett meg Stiles egy gombot, mire félresiklott az a műanyag burok, amely száz éve óvta az időgépet. Az öregember bólintott. – Menjen, üljön be!

Shumway lassan a gép felé indult.

Stiles megérintett egy másik kapcsolót, és a gép kivilágosodott. Olyan volt, akár egy pókhálókkal teli barlang. Éveket lélegzett be és emlékezést fújt ki. Kristályereiben szellemek keringtek. A falait egy nagy pókisten szőtte egyetlen éjszaka alatt. Kísérteties és eleven volt. Hajtóművében láthatatlan áramlatok jöttek-mentek. Perzselő napok és leskelődő holdak rejtették el benne évszakaikat. Előbb az ősz suhant el rongyokban, aztán tél érkezett hóval, ami tavaszi virágszirmokként lebegett lefelé, hogy nyári mezőkre hulljon.

A fiatalember ott ült mindennek a közepén, meg sem bírta mukkanni, a párnázott ülés karfáját markolta.

– Ne féljen! – nyugtatta az öreg. – Nem küldöm el sehová.

– Pedig nem bánám – mondta Shumway.

Az öreg az arcát fürkészte.

– Nem, látom magán, hogy nem. Szakasztott úgy néz ki, mint én száz éve ugyanezen a napon. Akár a fiammá is fogadhatnám.

A fiatalember erre lehunyta a szemét, és szemhéja fénylett, ahogy a gépezet szellemei sóhajtoztak körülötte és holnapokat ígértek neki.

– Nos, mit szól a *Toynbee-átalakítóhoz*? – kérdezte az öregúr élénken, hogy megtörje a varázst.

Kikapcsolta. A fiatalember kinyitotta a szemét.

– *Toynbee-átalakító*? Az...?

– Megint egy titok, mi? A nagy Toynbee, a remek történész mondta egyszer, hogy ha egy egyén, egy csoport, egy világ nem tesz meg mindent, hogy megragadja és alakítsa a jövőt, akkor a múlt sírjában porlad el.

– Ezt mondta?

– Nagyjából. Lehet ennél jobb nevet adni a gépemnek? Toynbee, akárhol is vagy, itt a jövőmegragadó géped!

Megfogta a fiatalember könyökét, és kivezette a gépből.

– Elég ebből. Későre jár. Közeleg a nagyszerű megérkezés, nem igaz? Az öreg időutazó, Stiles világrengető, utolsó bejelentése! Siessünk!

A tetőre visszatérve lenéztek a parkra, ahol már nyüzsögtek a híres és kevésbé híres vendégek. A közeli utak eldugultak, az eget elsötétítették a helikopterek és a duplafedelű repülők. A sárkányrepülősök rég feladták, a szirt szélén ácsorogtak, mint rikító színű pterodactylusok, amelyek összehajtott szárnnyal, felemelt fejjel, várakozva bámulják a felhőket.

– Istenem, ez a felhajítás mind miattam van – mormolta az öreg.

A fiatalember az órájára pillantott.

– Tíz perc múlva négy. Mindjárt itt a nagy érkezés ideje. Sajnálom, de amikor egy hete írtam magáról a *News*nak, így neveztem el az érkezés és távozás pillanatát, amikor az időn átlépve egy csapásra megváltoztatta a világ jövőjét, kijuttatott bennünket az éjszakából a napvilágra, a sötétségből a fényre. Sokszor töprengtem azon, hogy...

– Min?

Shumway az eget fürkészte.

– Hogy amikor előretazott az időben, hogyhogy senki nem látta megérkezni? Egy lélek sem nézett fel és látta meg a gépezetét a levegőben lebegni itt vagy kicsivel később Chicago felett? Vagy New Yorkban, esetleg Párizsban? Senki?

– Nem hinném, hogy bárki számított rám – felelte a *Toynbee-átalakító* feltalálója. – És ha láttak is, fogalmuk sem lehetett, mi az ördögöt, pontosabban ki az ördögöt látnak. Mellesleg óvatos voltam, nem időztem sokáig sehol. Csak lefényképeztem az újjáépített városokat, tiszta tengereket és folyókat, az üde, szmogmentes levegőt, a fegyverek nélküli nemzeteket, a megmentett és szeretett bálnákat. Gyorsan mozogtam, fűrgén fényképeztem, aztán az éveken át visszarohantam haza. Paradox módon ma teljesen másképp van. Sok-sok millió szempár néz felfelé nagy várakozással. Aztán az égen ragyogó ostoba fiatalról majd erre az öreg bolondra néznek, aki még mindig örül a diadalnak, nem igaz?

– De igaz. De még milyen igaz.

Dugó pukkant. Shumway eddig a közeli réteken gyülekezőket és az égen cirkáló tárgyakat figyelte, de most a hang irányába nézve látta, hogy Stiles kinyitott egy üveg pezsgőt.

– Mi külön pohárköszöntőt mondunk a kettőnk kis ünnepségén.

Poharuk emelve várták a pontos, illő pillanatot.

– Öt perc múlva négy. Miért nem utazott senki más az időben? – tette fel a kérdést a fiatal riporter.

– Én magam nem engedtem – válaszolt az öreg, ahogy kihajolt a tetőn és lenézett a tömegre. – Rájöttem ugyanis, hogy milyen veszélyeket tartogat. Magamban persze megbíztam, tudtam, hogy nem teszek kárt. De gondoljon csak bele: ha bárki tarolhatna az idő tekepályáján, tetszése szerint döntögethette a bábukat, itt bennszülötteket rémisztgetne, amott polgárokat sokkolna, megrövidítené Napóleon életét, vagy hatalomra juttatná Hitler rokonait... Édes istenem, nem és nem. És a kormány egyetértett velem, sőt ragaszkodott hozzá, hogy zárjuk lakat alá a *Toynbee-*

átalakítót. Ön volt az első, aki először és utoljára megérintette a gépezetet. Több tízezer napja erős és állandó őrizet alatt állt, nehogy valaki ellopja. Magánál mennyi idő van vissza?

Shumway az órájára pillantott és levegőt vett.

– Egy perc.

Visszaszámolt ő is, az öreg is. Emelték a poharukat.

– Kilenc, nyolc, hét...

A tömegeből pissenés sem hallatszott. Az égboltot várakozó sustorgás töltötte meg. Tévékamerák célpontot keresve pásztáztak.

– Hat, öt...

Koccintottak.

– Négy, három, kettő...

Kortyoltak.

– Egy!

Nevetve itták a pezsgőt, aztán az égre néztek. A La Jolla-partszakasz fölötti arany színű levegő is várakozott. Elérkezett a nagyszerű megérkezés ideje.

– Most! – kiáltotta a fiatal riporter, akár varázsigét a bűvész.

– Most! – mondta Stiles ünnepélyes visszafogottsággal.

Az ég üresen nyújtózott.

Eltelt tíz másodperc.

A mennybolt várt.

Húsz másodperc.

Semmi.

Végül Shumway csodálkozva meredt a mellette álló öregúrra.

Stiles ránézett, vállat vont, és csak annyit mondott:

– Hazudtam.

– Micsoda?! – hördült fel Shumway.

Odalent a tömeg nyugtalanul mozgolódott.

– Hazudtam – ismételte az öreg.

– Nem!

– De igen – mondta az időutazó. – Nem jártam én sehol. Itt maradtam, csak úgy tettem, mintha elutaztam volna. Nincs időgép, csak valami, ami úgy néz ki.

– De... de miért? – krákolta a fiatalember, ahogy döbbsen markolta a tető korlátját. – Miért?!

– Látom, a kabátja hajtókáján van a hangrögzítő gombja. Helyes, kapcsolja be. Igen, úgy. Azt akarom, hogy mindenki hallja.

Az öreg felhajtotta a pezsgőt, majd belevágott:

– Mert olyan korban születtem és nőttem fel, a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas években, amikor az emberek elvesztették a hitüket magukban. Láttam ezt a hitetlenséget, azt a

gondolkodást, amelynek már nem célja az életben maradás, és ez engem előbb megindított, aztán elcsüggesztett, majd feldühített.

– Mindenhol csak kétkedést láttam-hallottam. Mindenhol pusztítás zajlott. Mindent szakmai elkeseredés, intellektuális unalom, politikai cinizmus uralt. Ahová pedig nem ért el az unalom és a cinizmus, ott szkepticizmus és nihilizmus burjánzott el.

Az öreg elhallgatott, láthatóan eszébe jutott valami. Lehajolt, és az egyik asztal alól elővett egy különleges palack burgundit, amelynek a címkéjén 1984 állt. Finoman nekilátott kibontani az ősrégi dugót, és közben folytatta a monológot:

– Arról az időszakról csak rosszat lehet mondani. A gazdaság csigatempóban araszolt. A világ egyetlen óriási pöcegödör volt. A gazdaságtudomány megoldhatatlan rejtély maradt. A melankólia volt a sikk, a változás lehetetlensége a divat, a világvége a szlogen.

– Nem volt érdemes bármit is csinálni. Tizenegykor rossz hírektől lesújtva feküdtünk le, reggel hétkor még rosszabb hírekre ébredtünk. Napközben víz alatt gázoltunk. Éjjel járványok és ragályok árjában fuldokoltunk...

A dugó halk pukkanással kijött. A már ártalmatlan 1984-es évjárat levegőzött. Az időutazó megszagolta és bólintott.

– Nemcsak az Apokalipszis négy lovasa vágta az horizonton, hogy a városainkra támadjon, hanem egy ötödik is, a többenél is gonoszabb: a Kétségbeesés, mely a vereség sötét leplébe burkolózott, és egyre csak múltbéli katasztrófákról, jelenbeli kudarcokról és jövőbeni gyávaságokról kárált.

– A sötét pelyva zuhatagában, fényes mag híján milyen aratás várt az emberre a hihetetlen huszadik század második felében?

– Elfelejtettük a Holdat, elfelejtettük a Mars vörös tájait, a Jupiter nagy szemét, a Szaturnusz bámulatos gyűrűit. Nem fogadtunk el vigasztalást. Sírtunk a gyerekünknél sírjánál, pedig a gyerekek mi voltunk.

– Ilyen volt száz éve? – kérdezte halkán Shumway.

– Ilyen – emelte fel az időutazó a borosüveget, mintha bizonyíték lenne benne. Töltött kicsit egy pohárba, nézte, megszagolta, majd megjegyezte: – Maga is látta a korabeli felvételeket, olvasta a könyveket. Tud mindent.

– Persze, akadt néhány fényes pillanat – folytatta az időutazó. – Amikor Salk oltása megmentette a világ gyermekeit. Vagy az az éjszaka, amikor az *Eagle* leszállt, és az emberiség megtette azt a bizonyos nagy ugrást a Holdra. Ennek ellenére gondolatban és szóban is sokan buzdították az Apokalipszis ötödik lovasát. És néha bizony igencsak biztosnak látszott a győzelme. Akkor mindenki komoran vehette volna tudomásul, hogy bizony az elejétől kezdve igazuk volt a megjósolt végzetben. A jóslatok beteljesítették önmagukat, mi pedig megástuk a saját a sírunkat, és készültünk belefeküdni.

– És ezt ön nem hagyhatta annyiban? – kérdezett rá a fiatal riporter.

– Tudja, hogy nem.

– Ezért építette meg a *Toynbee-átalakítót*...

– Nem azonnal. Évekig töprengtem rajta.

Az öreg elhallgatott, meglötybölte a sötét bort, nézte, majd lehunyt szemmel belekortyolt.

– Közben fuldokoltam, keseregtem, éjjelente sírtam, és az járt a fejemben: hogyan tudnám magunkat megmenteni önmagunktól? Hogyan menthetem meg a barátaimat, a városomat, a színpadomat, a hazámat, az egész világot ettől a végzetrajongástól? Aztán egyik éjjel a könyvtáram polcain kutattam, és a kezembe akadt H. G. Wells egyik régi és imádott könyve. Az időgépe szellemhangon engem szólongatott az évek közénk sokasodott tömegén keresztül, és én meghallottam, megértettem és megfogadtam a szavát. Aztán megterveztem, megépítettem és utaztam vele. Látszólag. A többi pedig már történelem.

Az öreg időutazó kortyolt a borból, majd kinyitotta a szemét.

– Te jó ég – suttogta a fiatal riporter a fejét ingatva. – Édes istenem. A csoda, az a csoda...

Érződött a tömeg bizsergése a kertben, a réteken, az úton és a levegőben. Milliók várahoztak még mindig. Hol késik a nagyszerű megérkezés?

– Nos, mit szól? – töltött meg borral egy poharat a fiatal riporternek az öreg. – Megépítettem a gépezetet, miniatűr városokat, tavakat, tengereket hoztam létre. Hatalmas épületeket emeltem kristálytisza égbolt elé, delfinekkel beszéltem, bálnákkal játszottam, hangszalagokat és filmeket hamisítottam. Éveket vett igénybe, izzasztó munkával és titkos felkészüléssel töltött éveket, mire bejelenthettem az indulást, mire elmentem, és jó hírekkel tértem vissza!

Megitták a maradék bort. A hangok morajlássá erősödtek. Odalent mindenki a tetőt bámulta.

Az időutazó intett nekik, majd megfordult.

– Siessünk! Mostantól magán múlik minden. Ott a szalag a hangommal. Itt van még három, tele adatokkal. Itt egy filmkazettán az egész ihletett csalás. Itt pedig még egy utolsó kézirat. Fogja, fogja mind! A fiammá fogadom, magyarázza meg az apja cselekedeteit.

Ahogy megint beteretlék a liftbe, Shumway úgy érezte, a világ kidől alóla. Azt sem tudta, hogy sírjon vagy nevéssen, úgylahog végül kacagott egyet.

Az öreg meglepve vele nevetett, miközben odalent kiléptek a liftből, és elindultak a *Toynbee-átalakító* felé.

– Érti a lényegét, ugye, fiam? Az élet mindig is arról szólt, hogy hazudunk magunknak. Fiúként, fiatalemberként, öregemberként. Kislányként, szűzként, asszonyként. Gyengéden hazudunk, és bebizonyítjuk, hogy igaz. Álmokat szövünk, aztán az álmoknak rendeljük alá az agyunkat, gondolatainkat, testünket és a valóságot. Végül is minden csak ígélet. Ami hazugságnak látszik, az egy megszületni vágyó elkeseredett szükség. Tessék. Ez a helyzet.

Megnyomta a gombot, ami felemelte a műanyag pajzsot, megnyomta a másikat, ami elindította a zümmögő gépezetet, majd sietősen beprézelte magát a gép ülésébe.

– Rántsa meg az utolsó kapcsolókart, fiatalember!

– De...

– Most arra gondol, hogy ha az időgép hamisítvány, ha nem működik, mire jó a kapcsolgatás?

Eltaláltam? Azért csak rántsa meg. Most az egyszer működni fog!

Shumway megfordult, megkereste a kapcsolót, majd felnézett Craig Bennett Stilesra.

– Nem értem. Hová megy?

– Hogy egyesüljek a korokkal! Hogy most létezzek, csak éppen a múltban!

– Az hogyan lehetséges?

– Higgye el, most sikerülni fog. Isten velem, maga drága, remek fiatalember!

– Isten velem!

– Most mondja ki a nevem.

– Tessék?

– Mondja ki a nevem, ahogy meghúzza a kart.

– Időutazó?

– Igen! Most!

A fiatalember megrántotta a kart. A gépben felzúmmögött, felbőgött, felharsogott az erő.

– Ó – nyögte az öreg lehunyt szemmel. Szája finom mosolyra görbült. – Igen.

A feje előrebukott.

Shumway felkiáltott, lecsapta a kapcsolót, és odaugrott, hogy letépje az öreget rögzítő öveket.

Aztán megdermedt, megtapogatta az időutazó csuklóját, majd ujjával megkereste a pulzusát a nyakán. Felnyögött. Kicsordult a könnye.

Az öregúr valóban visszament az időben, mégpedig a halál járatán. Most már örökre a múltban utazgat.

Shumway hátralépett, és megint bekapcsolta a gépet. Ha az öreg utazni akar, akkor a gépe, legalább jelképesen, tartson vele. A masina együtt érzően felzúmmögött, a tüze, a fényes naptüze izzón égett minden pókgerendában és vasalásban, megvilágította a vén utazó arcát és okos homlokát. Az időutazó feje a vibráció ritmusára bólogatott, és ahogy utazott a sötétség mélyére, arcán egy elégedett gyermek mosolya látszott.

A riporter egy hosszú pillanatig csak állt ott, keze fejével törölgetve szemeit. Aztán a még járó gépet otthagyva átvágott a termen, megnyomta az üveglift hívógombját, és amíg várt, kivette zsebéből az időutazó szalagjait és kazettáit, majd egyenként beledobta a hulladékégető nyílásába a falban.

A lift ajtaja kinyílt, Shumway belépett, az ajtó becsukódott. A lift halkán zúmmögött, mint egy újabb időgép, felvitte a kába világhoz, a várakozó világhoz, felemelte egy fényes kontinensre, egy jövőbeli földre, egy csodás és életerős bolygóra...

Amelyet egyetlen ember egyetlen hazugsága teremtett.

Fordította: Pék Zoltán

Köszönjük, hogy elolvastad Ray Bradbury *A Toynbee-átalakító* c. novelláját. Ha tetszett, és szeretnél még tőle más is olvasni, akkor ajánljuk figyelmedbe a szerzőtől az azonos című novelláskötetet, amiben e mű mellett még több mint húsz másik történetet is találhatsz. A *Toynbee-átalakító* február 20-án jelenik meg, és a papír alapú formátum mellett a dibook.hu weboldalon megvásárolható lesz e-könyvben.